

3. IDEEËN VOOR DE TOEKOMST

Onder deze tital verscheen in *Limosa* 56 (1983) de mening van Eduard R. Osieck & Joke E. Winkelman. Zij schreven hun suggesties als onderdeel van een samenvattend artikel "Ringwerk in Nederland in 1961-80".

Omdat veel ringers *Limosa* niet lezen, nemen we hieronder, met toestemming van de eindredacteur, deze bijdrage over. (*Limosa* kunnen we U overigens van harte aanbevelen als zeer goed Nederlandstalig ornithologisch tijdschrift).

Het aantal geringde vogels is in Nederland in de loop van de jaren zestig verdubbeld en bereikte een hoogtepunt in het begin van de jaren zeventig toen jaarlijks meer dan 200.000 vogels werden geringd. In de jaren zestig is het aantal terugmeldingen daarentegen niet toegenomen (tabel 1). De reden hiervan is dat het ringen van enkele soorten die veel terugmeldingen opleveren, sinds 1961 werd beperkt. Bovendien betrof de toename van het aantal geringde vogels vooral kleine zangvogels, waarvan het terugmeldingspercentage laag is.

In de jaren zeventig is het aantal terugmeldingen sterk toegenomen (tabel 1). In de periode 1976-80 werden in totaal 67% meer terugmeldingen verwerkt dan in 1966-70. De oorzaak hiervan moet vooral worden gezocht in de sterk toenemende ringtalen van roefvogels & uilen, steltlopers en meeuwen, welke alle veel terugmeldingen opleveren. Bovendien heeft er een sterke toename plaatsgevonden van het aantal waarnemingen van geringde vogels waarvan de ringen in het veld kunnen worden afgelezen (zonder de vogel te vangen).

Deze toename van het aantal terugmeldingen moest de Ringcentrale van het Vogel-trekstation verwerken bij een gelijkblijvende personele bezetting. Men is hierin geslaagd door automatisering en het opvoeren van de efficiëntie. Bovendien werd het aantal geringde vogels beperkt door geen nieuwe ringvergunningen meer te verstrekken. Alvorens op de vraag in te gaan of een dergelijk beleid het beoogde doel kan verwezenlijken, laten we de situatie in Finland en Groot-Brittannië de revue passeren.

In Finland steeg het aantal geringde vogels van 81.000 in 1963 tot 210.000 tien jaar later; het aantal terugmeldingen nam in dezelfde periode toe van 2000 tot 13.600 (laatste getal inclusief controles = terugvangsten ter plaatse). Het aantal personen op de ringcentrale bleef in deze periode gelijk. Men heeft dit opgevangen door verregaande automatisering waaraan ook de ringers een belangrijke bijdrage leveren. Bovendien werd het ringonderzoek grondig gereorganiseerd en werden vergunningen van weinig actieve ringers ingetrokken. Iedere ringer werd aangespoord zich te beperken tot enkele soorten of tot een bepaald gebied. Bij wijze van proef werden nieuwe ringvergunningen beperkt tot tien soorten die men zelf mocht kiezen. Verder werd veel aandacht geschonken aan het geven van duidelijke en nauwkeurige instructies aan de ringers (Stén 1974).

Tabel 1. Gemiddeld aantal terugmeldingen die door het Vogeltrekstation zijn verwerkt in perioden van 5 jaar in het tijdvak 1961-80.

Periode	Nederlandse ringen	Buitenlandse ringen	Totaal
1961-65	3796	517	4313
1966-70	3264	660	3924
1971-75	4391	846	5237
1976-80	5476	1063	6539

Op de Britse Eilanden wordt het ringonderzoek geleid door een particulieren organisatie: het Ringing and Migration Committee van de British Trust for Ornithology. Na een jarenlange toename van het aantal geringde vogels werd in 1969 besloten de prijzen van de ringen te verhogen teneinde de ringers te laten bijdragen in de kosten van de verwerking van de terugmeldingen. Deze bijdrage werd afhankelijk gesteld van de ringmaat: grote ringen werden zwaarder "belast" dan kleine daar het ringen van grote vogels immer meer terugmeldingen oplevert dan het ringen van kleine. Bovendien werden ringen voor veel geringde soorten als Zilvermeeuw en Huismus nog eens extra belast. Voor andere veel geringde soorten als Merel en Pimpelmees werd het invullen van formulieren met biometrische gegevens verplicht gesteld. Daarmee werd bereikt dat het jaarlijks aantal terugmeldingen stabiliseerde tussen 12 en 14.000 (Spencer 1971, 1972, a, b). Door de financiële inbreng van de ringers is het aantal vogels dat geringd kan worden op de Britse Eilanden minder afhankelijk van overheids gelden dan bijvoorbeeld in Finland en Nederland. Er is geen "ringersstop" en ringers worden geen beperkingen opgelegd in de vogelsoorten die men wil ringen.

De doeltreffendheid en het effect, ook op langere termijn, van de in Nederland genomen maatregelen ter beperking van het aantal terugmeldingen (beperken van soorten, weren van nieuwe ringers) moet bezien worden in het licht van de beperkte capaciteit die de Ringcentrale van het Vogeltrekstation momenteel heeft voor het verwerken van terugmeldingen en het verrichten van andere administratieve handelingen ten behoeve van het ringwerk. De vraag is nu hoe deze beperkte capaciteit optimaal kan worden benut. Het lijkt ons twijfelachtig of een "ringersstop" zoals die nu van kracht is, een goede oplossing is. Ten eerste is het regelmatig aannemen van nieuwe ringers een goede mogelijkheid om de kwaliteit van het ringwerk op te voeren. (Met kwaliteit wordt vooral bedoeld op de nauwkeurige bepaling van geslacht en leeftijd en het verzamelen van aanvullende gegevens). De kwaliteit van het ringwerk zou ook verbeterd kunnen worden door "bijscholing" zoals dat in Groot-Brittannië gebeurt, maar het is de vraag of dit in ons land met de huidige middelen haalbaar is.

In de tweede plaats is een ringersstop (sinds c. 1975) niet effectief gebleken om het aantal terugmeldingen niet verder te laten toenemen (vgl. tabel 1). Bovendien bestendigt deze maatregel de situatie waarin bijna de helft van de capaciteit van de Ringcentrale wordt gericht op 10 soorten. Dit kleine aantal soorten zorgt voor 48% van de terugmeldingen (tabel 2); 25 soorten leveren ruim tweederde van de terugmeldingen op. Hoewel veel terugmeldingen van een bepaalde soort waardevol kunnen zijn, kan men zich afvragen of dit zo ten koste moet gaan van onze kennis van andere soorten. Zo zou men, om te komen tot een betere besteding van de beschikbare middelen, het ringwerk meer kunnen richten op soorten waarvan nog maar weinig bekend is. Dit betreft met name zomergasten en doortrekkers die in Zuid-Europa en Afrika overwinteren (zoals veel soorten steltlopers en kleine zangvogels). Ook vanuit natuurbeschermings oogpunt is het gewenst onze kennis aan-

gaande deze soorten uit te breiden, daar onder de lange-afstandstrekkingen nogal wat bedreigde en kwetsbare soorten zijn. Beperking of uitsluiting van bepaalde soorten teneinde het aantal terugmeldingen terug te dringen, kan eveneens leiden tot hiaten in onze kennis van die soorten. Zo hebben de door Vogeltrekstation opgelegde beperkingen ten aanzien van bijvoorbeeld Wintertaling, Zilvermeeuw en Huismus al geleid tot lacunes in onze kennis. Van Nederlandse broedvogels en pulli van de Wintertaling is nagenoeg niets bekend (vgl. Wolff 1966, 266) (het ringen van Wintertalingen is sinds 1961 slechts toegestaan in bepaalde eendenkooien, waar vooral in het winterhalfjaar trekvogels van onbekende herkomst geringd worden); in de jaren zestig konden veranderingen in de dispersie van jonge Zilvermeeuwen in relatie met de broedvogelstand niet worden nagegaan omdat het ringen van Zilvermeeuwen tijdelijk geheel gestopt was (vgl. Spaans 1971, 90); voorts leverde onlangs de beperking van terugmeldingen van Huismussen problemen op, omdat slechts 152 terugmeldingen (waarvan 21 van broedvogels en 47 van jongen) voor handen bleken te zijn. Bovendien kunnen van soorten die aan sterke beperkingen onderhevig zijn bijvoorbeeld veranderingen in trekgewoontes niet of moeilijk gesignaleerd worden. Bovenstaande kanttekeningen bij het huidige beleid ten aanzien van het ringwerk in Nederland zouden kunnen gebruikt bij een ombuiging van dit beleid teneinde te komen tot een optimale benutting van de huidige beperkte capaciteit. Dit zou dan de volgende beginselen als uitgangspunt kunnen hebben: (1) het ringen van soorten waarvan nog maar weinig bekend is moet bevorderd worden; (2) het opleggen van absolute beperkingen (ten aanzien van het ringen van bepaalde soorten) moet worden vermeden; (3) nieuwe ringers kunnen worden aangenomen, als dit het ringwerk ten goede komt wat betreft kwaliteit en soorten. Ter bevordering van een dergelijk beleid kan gedacht worden aan de volgende maatregelen. De prijsverschillen tussen de diverse typen ringen zouden kunnen worden vergroot teneinde te bereiken dat ringers zich minder gaan richten op soorten waarvan al veel terugmeldingen beschikbaar zijn (vgl. tabel 2).

Tabel 2. Top-tien van soorten die in de periode 1971-80 de meeste terugmeldingen opleverden.

Soort	Aantal terugmeldingen	% pulli
Kokmeeuw (<i>Larus ridibundus</i>)	4296	71
Zilvermeeuw (<i>Larus argentatus</i>)	4097	94
Torenvalk (<i>Falco tinnunculus</i>)	3597	87
Spreeuw (<i>Sturnus vulgaris</i>)	2564	5
Blaauwe Reiger (<i>Ardea cinerea</i>)	1873	98
Merel (<i>Turdus merula</i>)	1553	13
Scholekster (<i>Haematopus ostralegus</i>)	1511	49
Wintertaling (<i>Anas crecca</i>)	1470	30
Koolmees (<i>Parus major</i>)	1360	30
Kievit (<i>Vanellus vanellus</i>)	1281	97
Totaal top-tien	23602	
Totaal alle soorten	49331	

Dit kan bovendien worden gecombineerd met het extra belasten van de ringen voor deze soorten. Nieuwe ringers zouden zich moeten beperken tot soorten waarvan nog maar weinig bekend is. Door deze verschuiving van aandacht van soorten met veel

